

Öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları *Teachers' metaphorical perceptions about the concept of justice*

Salih Paşa Memişoğlu¹ ve Sevgi Taşkın²

Gönderilme tarihi/Received date: 16 / 03 / 2019

Kabul tarihi/Accepted date: 29 / 05 / 2019

Öz

Bu araştırmada, Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin adalet kavramı ile ilgili algılarını metaforlar yoluyla ortaya koyarak belirlenmesi amaçlanmıştır. Buna göre öğretmenlerin adalet algıları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılmak istenmiş; adalet kavramının öğretmenler arasındaki yansımalarının gözden geçirilerek, değerlendirilmeler yapıp gerekli öneriler bilimsel verilere dayalı olarak sunulmuştur. Nitel araştırmalardan olgu bilim deseni kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın çalışma grubunu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme yöntemi ile belirlenen 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Bolu ilinde 60 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri, "Adalet... gibidir, Adalet... benzer. Çünkü..." sorularının yazıldığı form ile toplanmıştır. Öğretmenlerin oluşturduğu metaforlar ve gerekçeleri içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırmaya göre; adalet kavramı 52 farklı metafor ve 6 kategori altında toplanmış; doğanın parçası, cezalandırma aracı, zorunluluk, eşitlik, yol gösterici ve aile olarak adalet şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların adalet algılarının olumlu olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Adalet, Metafor, Öğretmen

Abstract

The aim of this study is to determine the perceptions of teachers working in Anatolian High School about the concept of justice through metaphors. Accordingly, the similarities and differences between teachers' perceptions of justice were revealed; the reflection of the concept of justice among teachers was reviewed and evaluations were made and the recommendations were presented based on scientific data. The research was carried out using phenomenology from qualitative research patterns. Snowball sampling method was used for teachers working in Bolu province in the 2018-2019 academic years, and 60 teachers contributed to the study. The data of this research was collected with a form where written these expressions: "Justice is like..., Justice is similar to Because..." The metaphors and reasons of teachers were analyzed by content analysis method. According to the research, the concept of justice has been grouped under 52 different metaphors and 6 categories. Justice is defined as a part of nature, a tool of punishment, obligation, equality, guide and family. The participants perceptions of justice were positive.

Keywords: Justice, Metaphor, Teacher

1. Giriş

Dünyada her alanda bütün hızıyla gerçekleşen değişme ve yenilikler eğitim sistemini de etkisi altına almaktadır (Tuzcuoğlu, 2009). Eğitimde yapılan bu değişme ve gelişmelerin gerisinde kalınmaması ve toplumun modern dünyada geleceğinin istenen düzeyde şekillenmesi için (Aydın, 2014) eğitim kurumlarına ve öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Eğitim bireyin gelişen olumlu davranışlarını önemsemekte bu olumlu davranışların da toplumda oluşacak düzene önemli

¹ Prof.Dr., AİBÜ, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, email:memisoglus@hotmail.com

² Doktora öğrencisi, AİBÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, e-mail:reyyanbeyza_2004@hotmail.com

katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Eğitimcilerin hedefi, bulunduğu topluma adapte olmuş, sosyal davranışlar gösterebilen, uzlaşmacı, çağın gereklerini yerine getirebilen, topluma karşı görev ve sorumluluklarını bilen bireyler yetiştirebilmektir (Önlen, 2017). Ayrıca eğitimciler bu bireylerin özellikle tüm dünyada geçerli olan evrensel değerleri kazanmasını da istemekte, bireyin hem kendi adına hem sosyal ortamında bu değerleri yaşantısında uygulamasını beklemektedir. Yaşadığımız çağ itibarıyla bireylerin toplumun önem verdiği kurallar ve yasalar çerçevesinde yaşamaya gayret etmesi (Taymaz, 2013) ve toplum halinde yaşamının gereklerinin bilincinde olarak bireylerin topluma kazandırılması önem arz etmektedir. Bu yüzden eğitimin amacı sadece akademik bilgi ve beceri kazanmış bireyler yetiştirmek değil aynı zamanda değişen dünya koşullarına kendi kişisel özelliklerini de katarak toplumun gelişmesine katkı sağlayan bireyler yetiştirmektir (Ada ve Ünal, 2000; Namlı, 2015:355). Eğitim almış bir insan toplumsal ihtiyaçlara karşı duyarlı olmalı aynı zamanda toplumda oluşacak güvenlik duygusu ve adalet kavramlarının da uygulanmasında çaba sarf etmelidir (İldır, 2006).

Birey toplumun değerlerini gözetmeli, bireysel hak ve özgürlüklere karşı hassasiyetini sadece kendisi için değil başkaları için de gözetmelidir. Bu noktada kuralların toplumda yerleştirebilmesi ve işler hale gelebilmesi için eğitim kurumları önemli rol oynamakta ve okul ortamında ortaya çıkan adaletsiz davranışlarında eğitimin işleyişine yansıdığı görülmektedir. Aynı zamanda eğitim kurumlarında adaletli bir ortamın sağlanması sonucunda kurumda istenen güvenin sağlandığı, öğretmenler arasında ilişkilerin okul yararına katkı sağlayacak şekilde geliştiği, kuruma bağlılıklarının arttığı görülmektedir. Adil olmayan, hak ve özgürlüklere karşı eşit davranılmayan, saygı duyulmayan davranışların hüküm sürdüğü kurumlarda ise bireylerde yeterince güven ortamı sağlanmadığından eğitim öğretimin kalitesinde de bir düşüş gözlenmekte ve bu durumda öğrenci başarısına yansıdığı görülmektedir. Bir başka açıdan ise öğretmenler, kurumda adil bir ortamın oluşmadığını hissettiğinde ise kendi aralarında özensiz davranışların ve olumsuz ilişkilerin gelişmesine sebep olduğunu ifade etmişlerdir (Serinkan ve Erdiş, 2014:118).

Eğitim kurumlarında sadece öğretmenler değil okul yöneticilerinin de kurumda oluşan adalet algısına önem vermesi gerektiği belirtilmekte özellikle öğretmenlerin kuruma bağlılığı, iş tatmini ve motivasyonunu artırmak için de etkileyici bir güç olduğunu belirtmişlerdir. Kurumda çalışan her bireye süreç içerisinde eşit olduğu, adil davranışlar gösterildiği duygusunun hissettirilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Özkalp ve Kirel, 2013:278). Öğretmenler kurumlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda mesleki çalışmalarını yerine getirmekte ayrıca birbirleri ile koordineli bir şekilde ilişki kurmalarıyla örgütü canlı tutarak örgütün etkililiğini de pozitif yönde artırmaktadırlar (Bursalıoğlu, 2012). Bu bağlamda öğretmen ve yöneticilerin kurumlarının en önemli aktörleri olduğu, eğitim kurumlarının ise eğitim-öğretimin yapıldığı, koordineli ilişkilerin yaşandığı bütüncül bir örgüt ortamını ifade ettiği belirtilmiştir. Örgütte paydaşlar tarafından oluşturulan adil bir ortamın öğretmenlerin performansını, motivasyonunu artırdığı görülmekte ve buna bağlı olarak da öğretmenin akademik başarısının yanı sıra toplumun istediği çağın gereklerini yerine getirebilen nitelikte öğrencilerin yetişmesi için de çaba sarf ettiği ifade edilmektedir. Kurum içinde adil ve eşit davranılmadığı algısının oluştuğu olumsuz bir iklimde ise öğretmenler arasında oluşan boşluk sonucunda istenen motivasyon, başarı ve verimin düştüğü gözlenmekte sonuç olarak da bu durumdan örgütün olumsuz etkileneceği düşünülmektedir.

Öğretmenlerin adalet algısının pozitif olduğu hak ve özgürlüklere karşı aşırı duyarlı olunan ortamlarda ise eğitimin geleceği olumlu yönde etkilenmekte, öğrenci böyle bir iklimde yaşantısında hedeflediği başarıya ulaşacağına dair inancını artırmaktadır. Görülüyor ki eğitim

kurumlarında öğretmenler arasında adalet algısı değerlendirildiğinde, eğitim-öğretim sürecinin gelişmesi ve toplumsal değerlerin oturmasında olumlu, olumsuz olarak birçok yönden etkilendiği bu yüzden adalet kavramına yönelik algının olumlu duygularla algılanması ve uygulanan ortamların oluşturulması için çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu kavramın önemini ortaya koyma ve anlamının yollarından biri de metaforlar oluşturarak görülmektedir (benzetme/mecaz). Mecaz sözcüğü; "bir kelimeyi ya da kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2018).

Metaforlar aracılığıyla bireylerde oluşan düşüncelerin yaşantıdan, çevreden kurulan anlamlara benzetilerek ortaya konulması mümkün kılınmaktadır. Eğitim kurumlarında birçok metafor örnekleri yapılmıştır fakat araştırmalarımıza göre eğitim ortamlarında bu alanda yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bütün bu bilgiler ışığında adalet kavramının öğretmenler tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak ve bu algının eğitim ortamlarında kurulan ilişkilerde, öğrencide beklenen değişimlerde ve toplumda oluşacak yansımalarda ne şekilde gerçekleşeceği öğretmenlerin oluşturduğu metaforlar ile benzeştirilen ifadeler somutlaştırılarak bu alanda yapılması planlanan başka çalışmalara da yol göstereceği düşünülmektedir.

2. Literatür

2.1. Adalet kavramı

İnsanlar yaşadıkları toplum içerisinde varlığını korumak, kişisel hak ve özgürlüklerine sahip olabilmek, toplumda barışı, güvenliği ve eşitliği sağlamak için bir düzen içerisinde yaşamayı bilmeli ve toplumda geçerli olan kurallara uyum göstermelidir. İnsanların yaşantısını toplumsal gereksinimlerine göre düzenleyen ve insanların birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmesinde hiçbir ayırım yapılmasını istemeyen adalet kavramı toplumun bir üyesi olan insanın bulunduğu her alanda önemli bir rol oynamaktadır. Babaoğlu ve Ertürk'ün (2013:87) de ifadesinde belirttiği gibi adalet kavramını toplumsal bir varlık olan insanın, toplum içinde nasıl davranacağı ve hangi kurallar çerçevesinde yaşayacağını düzenleyen yol gösterici rehber olarak nitelendirmiştir. Bir başka tanımda adalet kavramı toplumların kurallar içerisinde iyi bir iletişim sağlanarak haklıların hak ettiklerine sahip olabilmeleri gerektiği (Rebore, 2001:23) şeklinde ifade edilmiştir.

Adalet kavramının çoğunlukla çağdaş toplumlarda hak, özgürlük ve eşitlik gibi terimlere vurgu yapıldığı görülmekte, İyigün'e (2012:58) göre adalet kavramı toplumsal bir varlık olan insanın haklarını ve yaşantısını güvence altına alan, kişilerin onurunu koruyan, hak ve özgürlüklerini sağlayan, kurumların sürekliliğini ve toplumların huzurunu ön plana çıkaran bir olgu olduğuna vurgu yapılmaktadır. Ayrıca insanın doğası gereği toplum içerisinde yaşamak istemesi, ihtiyaçlarını karşılarken gösterdiği çabanın karşılığında diğer insanlarla emeğinin karşılığında eşitlik ve doğruluk ilkesi gözetilerek paylaşılması gerektiği de ifade edilmiştir (Atalay, 2005:6). Adalet kavramı insanların ekonomik, sosyal ve kişisel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için aynı zamanda bireyin yaşantısının temelini oluşturan bu ihtiyaçların korunması ve belirli kurallar çerçevesinde güvence altına alınmasını da sağlamaktadır.

Adalet kavramı diğer tanımlarda da Karaman (2009:5); eşitlik, doğruluk, hak ve kurallara uyum sağlamak; Türkçe sözlükte TDK (2018); "hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk" olarak; adalet herkesin hakkını bilme, karşılıklı çıkarlar arasında eşitlik veya denge, zulmetmeme, kurallar içerisinde davranma olarak ifade edilmekte (Yılmaz, 2011); toplumda bu kadar önem arz eden adalet kavramının aynı zamanda kurumlarda da dikkat edilen bir kavram olarak karşımıza çıktığı görülmektedir (Çakmak 2005:39). Adalet insan davranışlarında ve birbirleriyle

kurulan ilişkilerde kurallara uyulup uyulmadığını irdeleyen, aynı zamanda geniş anlamda toplumsal ilişkilerde de belirleyici bir faktör olarak düşünülmekte, toplumun haklı bir yaşantı düzenine kavuşturulmasında temel amaç olarak ele aldığı da görülmektedir. Hayek, (1995) ifadesinde ise benzer şekilde adalet kavramını toplumda ve bireyler arasında kendiliğinden bir düzenin oluşmasını sağlayan, doğru davranışlar olarak ele almaktadır.

Adalet kavramının uygulanmasında toplumda yasalara bağlı olarak bireyin hakkının tanınması ve korunması, insanlar arasında karşılıklı çıkarlar söz konusu olduğunda ise haklı olan tarafın hakkını gözeterek teslim etmesi ve toplum içerisinde üyelere hak ve özgürlüklerinin sağlandığını ve korunduğunu hissettirerek güvence altına alması beklenmektedir. Erdoğan, (1993) bu görüşü destekleyerek adalet kavramını; insanların gelecek yaşantılarında hedeflerini gerçekleştirmek için yaptıkları etkinliklerin engellenmeden güvence altına alınması ve toplum içerisinde insanların birbirleri arasında hiçbir ayırım gözetmeden özgürlükçü bir ortamın da sağlanması olarak ifade etmektedir. Adalet kavramı, toplumda en genel anlamda bilinen tanımı ise hak edene hakkının teslim edilmesi olarak ifade edilmektedir (Özdemir, 2009; Rebore, 2001:228; Turhan, 2007:56); bir başka deyişle insan yaşantısını etkileyen tam anlamıyla tanımı yapılamayan ve kişilerin bakış açısına göre değişen soyut bir kavram olarak belirtilmektedir (İşbaşı, 2001); bir başka deyişle insanların düşüncelerini, çıkarlarını ve haklarını güvence altına alarak insanın toplum içerisinde onurunu korumak ve özgürlüklerini sağlamak olarak (Karaeminoğulları, 2006:19) da ifade edilmektedir. Dolayısıyla adalet kavramı toplum içinde tüm insanları eşit görme ve haksızlığa karşı haklının yanında yer alma ve hiçbir şekilde adaletten ayrılmadan düzeni sağlama aynı zamanda kişi hak ve özgürlüklerini koruma ve teminat altına alma şeklinde ifade edilmektedir. Buna göre toplumların geleceğini etkileyen bu kavramın yeni yetişen nesillere eğitim yolu ile kazandırılarak öğrencilere hukuk ve adalet bilincinin toplumsal düzenin sağlanması için ne kadar önemli bir unsur olduğu kavratılmalıdır.

Ertürk (1972), eğitimi bireyin davranışlarında kendi isteğiyle gerçekleşen değişim süreci olarak ifade etmekte ve böylece de eğitimin toplumda önemli olan bu kavramların yerleştirilmesinde birinci derecede sorumlu olduğunu belirtmiştir. Serinkan ve Erdiş (2014:118) kurumda yer alan bütün bireylerde adaletin eşit bir şekilde uygulanması sonucunda örgütsel vatandaşlık davranışlarının da olumlu yönde etkilendiğini ifade etmekte, adaletsizlik algısının ise örgütsel bağlılığı, motivasyonu, verimliliği düşürdüğü ve işten ayrılma düşüncesini ise artırdığı (Şenturan, 2014) belirtilmektedir. Bu durumda adaletsiz olma davranışlarının kurum içerisinde yaygın hale gelmesi sonucunda kurumun işleyişi bozulmakta, bireylerin çalışma azmini kırarak birbirleri arasında ya da kurum yöneticilerine karşı olumsuz davranışlar sergiledikleri düşünülmektedir. Eğitimin gerçekleştiği okullar toplumun küçük bir uygulama alanı olarak düşünüldüğünde, toplumda oluşan adil olmayan söylemlerin hüküm sürmesi, istenmeyen kurlsız davranışların benimsenmesi hoş görülmemektedir. Bu durumdan öğretmenler olumsuz yönde etkilenecek dedikodu, saygısızlık gibi okul ortamında istenmeyen davranışların ön plana çıktığı ifade edilmektedir. Toplumsal ilişkiler beraberinde toplum düzenini sağlamak ve dolaylı yollardan değer yargılarını oluşturarak bunların uygulanmasını da kendi içinde sağlamaktadır.

Toplum düzenleyen bir diğer durum ise hukuk kurallarıdır ve toplumda düzenin kurulmasını sağlamakta, toplumun güvenlik ve adalet ihtiyacını da karşılamaktadır. Dolayısıyla hukuk ve eğitimin ortak yönü olarak davranışları değiştirme gibi özelliği olduğu söylenebilir. Buna göre eğitim insanları doğru davranışlara götürürken, hukuk bireyin davranışlarına kurallar ile yön verip toplumsal düzeni sağlamaya çalışır. Birey toplumsal yaşamın gereği olarak kural olgusuyla yaşamı

boyunca iç içedir hatta bu olguyla erken yaşlarda ailesinde ve sosyal çevresinde tanışır. Ayrıca aile ve çevrenin etkisiyle insanlar çocukluk dönemlerinde yavaş yavaş bu kurallar ile tanışmakta okul döneminde ise uyulması gereken kuralları benimsemektedir. Adalet mekanizması iyi işleyen okullarda kuruma bağlılık, güven ortamı sağlanmakta ve okulun akademik başarısına da yansımaktadır. Böylece okul ortamında yönetici öğretmen ve öğrenci adalet kavramının önemini bilecek ve uygulanmasını sağlayarak hukukun üstünlüğünü kabul etmiş, her alanda adaletin herkese eşit oranda uygulandığı hissini vererek sağlıklı bir toplumun oluşması için de temellerin atılması sağlanmıştır. Tam tersine okul içinde kendisine adaletli davranılmadığını, adam kayırma, torpil vb. gibi davranışların olduğunu düşünen bir öğretmen kurumdan ilk fırsatta ayrılmayı düşünmekte, kurumun etkinliklerine ya da birtakım faaliyetlerinde yer almamakta ayrıca okulda kendisine uygulanan adaletsiz davranışları her ortamda ifade etmeye çalışmaktadır. Oysa eğitim kurumlarında yeni nesilleri hayata ve geleceğe hazırlayan, onların umutlarına, ideallerine ve başarılarına etki eden en önemli faktör olan öğretmenlerimizden beklediğimiz davranış kurumlarında kendilerini mutlu hissetmeleri ve bütün performansını kurumun, öğrencinin başarısına karşı odaklanması şeklindedir. İlgili alan yazın incelendiğinde Gül, (2004:226); eğitimde toplumsal düzene uyabilen, etrafındakilere karşı adaletli davranabilen, hakkı ve haklıyı savunabilen bireyler yetiştirebilmenin eğitimle mümkün olduğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde Sarı ve Sadık, (2011:77); eğitimin en önemli görevini insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı, hak ve eşitlik kavramlarını benimseyen, yaşantısında bu kuralları uygulayabilen, her alanda üstlendiği sorumluluklarının bilincinde olan, çağdaş toplumun gelişmesine katkı sağlayan ayrıca toplumun değerlerine saygılı bireyler yetiştirmektir şeklinde ifade etmektedir. Ayrıca eğitimde “Toplumda herkese eşit davranılması”, “Toplumun gelişip ilerlemesi için adalet”, “Toplumda bütün insanlar için ayırım gözetmeden adalet” gibi anlayışların toplumun bütün kesimlerinde yayılmakta olduğu düşüncesi ağır basmakta ve toplumdaki oluşan bu hassasiyet etrafında eğitim politikalarının da adalet konusu üzerinde daha fazla durulması gerektiği ifade edilmektedir (Çelik, 2011:31).

2.2. Metafor

İnsanlar, buldukları toplum içerisinde kendilerini ifade edebilmek için soyut kavramları anlamlandırmak adına etrafındaki varlıkları somut görsellere benzeterek bir takım ifadelerle başvururlar. Aslında bunu yaparken insanların çoğu zaman farkına varmadan kendi duygu ve düşüncelerini anlamlandırdıkları görülmekte bu yönüne ise literatürde metafor adı verilmektedir. İnsanlar metaforları olaylara veya olgulara karşı yaşam algılarını ortaya koyarak yaşanan durumu daha iyi ifade edebildikleri önemli bir faktör olarak gördükleri düşünülmektedir. Buna göre Girmen, (2007:12) metaforları, insanların dünyayı ve kendilerini algılama biçimleri olarak tanımlamaktadır. Metafor kelimesinin tarihçesine baktığımızda Yunanca “Metapherein” kelimesinden oluştuğu, “Meta”nın değiştirmek olduğu “pherein” ise taşımak anlamında olduğu (Levine, 2005:172); bu kavram ilk defa 1980 Me Lakoff ve JohnsonTn “Metaphors We Live By” adlı eserlerinde rastlanmıştır (Töremen ve Döş, 2009:3). Günümüzde ise metafor kelimesi kullanılırken “mecaz”, “benzetme”, “eğretileme” gibi (Aydoğdu, 2008:27); dile zenginlik ve çeşitlilik katmak (Wulf ve Dudis, 2005:330), Türkçe’de “benzetme ve eğretileme”, eski Türkçe’de “mecaz”, Arapça’da “istiare” sözcükleriyle (Aydın, 2006:10) ifade edilmektedir.

Metafora ilişkin yapılan pek çok tanıma göre; bilinmeyen bir kavram ya da durumu bilinen bir şey ile ifade etmek (Danışman, 2015:9); bir kavramı başka bir kavramla benzeterek ilgi kurmak (Göçer ve Aktürk, 2015:186); Arnett (1999:80) “bir algı, düşünce ve görme boyutu”; Cerit (2008:694) ise “bireylerin yaşantılarını olayları ve durumları nasıl gördükleri ve ne şekilde

açıklamaya çalıştıkları bir araç” olarak gördüklerini; Arslan ve Bayrakçı (2006:103), “insanların dünyalarını anlamalarında ve buna göre ayarlamalarında zihinsel haritalama ve modelleme şeklidir” olarak ifade etmişlerdir. Başka bir deyişle durumları ve gerçekleşen olayları algılama da bizi etkileyen gerçekleri tekrar tanımlamak ve sorunun yeniden somutlaştırılarak daha iyi anlamlandırılmak (Goldstein, 2005:9); Saban, Koçbeker ve Saban (2006:463), “insanların soyut kavramları anlamak için zihninde geliştirdiği araçlar olarak belirtmekte; Çelikten (2006:281); “açık olmayan düşünce ve olguların tanımlanması” olarak ifade ettikleri görülmektedir. Kısaca metaforlar belirsiz bir kavramdan açık ve net olarak kavramları tanımlayarak ortaya çıkardığı bizim düşüncelerimizin hangi anlamda olduğunu ifade eder. Metaforlar yolu ile kavramsal sistemimizi ve bireylerin gördüğü dünyayı değiştirme gücüne sahip olduğu da ifade edilmektedir (Sanchez, Barreiro ve Maojo, 2000:358).

Ayrıca metafor, eğitimde de öğretmenlerin sınıf içerisinde teorik bilgileri, somut ve pratik olarak öğrencilerin gözlerinde canlandırarak anlatılmasında çok sık kullanılan yöntemler olarak belirtilmektedir (Leavy, McSorley ve Bote, 2007:1219). Sınıf içerisinde bir öğretmen metaforları kullanırken günlük yaşamda kullanılan durumları deneylerde somutlaştırarak benzeştirme yapar böylece öğrencinin gözünde çok iyi bildiği durumun canlanmasını sağlar. Örneğin “İnsan aslana benzer” ifadesi, insanın aslana benzeyen karakteristik özelliklerine vurgu yapılarak güçlü olması, hemen pes etmeyen yönüyle de lider karakterdeki bir durumu dikkat çekmek için benzetildiği görülmektedir (Aydoğdu, 2008:28), aynı zamanda aslanın temizliği, etrafındakilere sahip çıkması ise insanların günlük yaşamda karşılaştığı davranışlarına benzetilmektedir. Kısaca metaforlar sayesinde zihinde güçlü olarak yer eden bir durumu diğer bir olguya benzeterek daha açık anlaşılır bir şekle dönüştürmektedir. İlgili alan yazında da bu duruma vurgu yapılarak insanlar böylece birbirine benzemeyen kavram ve olgular arasında ilişki kurarak anlaşılmayan bir durumdan anlaşılabilir başka bir biçime doğru yönelerek ifade ettikleri görülmektedir (Saban, 2008; Aydın ve Ünalı, 2010: 604; Aydın ve Sulak, 2015:484).

2.3. Araştırmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin adalet kavramı ile ilgili algılarını metaforlar yoluyla ortaya koyarak belirlemektir. Böylece gerçekte var olan durumla, Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin algıları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarılarak adalet kavramının yeniden gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için bilimsel bir bakış ortaya konabilecektir.

3. Yöntem

3.1. Araştırma modeli

Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin algılarını kurdukları metaforlar yoluyla tespit edilmesini amaçlayan bu araştırma nitel araştırma desenlerinden olan "olgu bilim" (fenomenoloji) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Fenomenoloji, bireylerin olgulara ilişkin düşüncelerini yaşantılarında nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamakta ve buna bağlı olarak da nitel bir araştırma deseni olan fenomenoloji yöntemini kullanarak daha anlaşılır hale getirmek ve hatta o fenomen karşısında fenomeni nasıl ifade ettiklerini bilimsel olarak araştırmaya çıkarmaya çalışmaktadır (Patton, 2014:104); fenomenoloji, hakkında bilgi sahibi olmamıza rağmen derinlemesine bir algıya sahip olmadığımız olguları araştırarak katkı sağlamaktır şeklinde ifade edilmekte (Yıldırım ve Şimşek, 2013:78); bir başka tanımlamada Creswell (2007) fenomenoloji nitel araştırma deseni olup kişilerin gelişen fenomen hakkında

deneyimlerinden de yararlanarak başka bir duruma benzetme ve ortak bir anlam çıkarmaya çalışmalarını ifade etmektedir. Bu gerekçelerden hareketle çalışmada adalet kavramı bir fenomen olarak düşünülmüş, öğretmenlerin bu fenomen hakkındaki ortak algılarını yaşantıları ile bağdaştırarak başka kavramlarla ifade ederek ortaya çıkarılmasında olgu bilim deseninden yararlanılmıştır.

3.2. Çalışma evreni

Bu araştırma, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında adalet kavramının öğretmenler arasında yansımalarını görmek için Bolu ilinde Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin yer aldığı kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş olup çalışmada gönüllülük esasına dayanarak seçilen 60 öğretmenden oluştuğu görülmektedir. Kartopu örnekleme yönteminde rastgele bir kişi ile kurulan temas sonrasında, bu kişinin bir diğer kişiye devretmesi sayesinde ilerleyen iletişim sürecidir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, (2010). Araştırmaya katılan öğretmenlerin 32'si (%53,3) kadın, 28'i (%47,7) erkek, 34'ü (%56,6) sözel ders, 18'i (%30) sayısal ders ve 8'i (%13,4) meslek dersleri öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Çalışmaya katılanların öğretmenlerin kimlikleri gizli kalmak koşulu ile öğretmenlere EÖ1 (Erkek Öğretmen1) ve KÖ1 (Kadın Öğretmen1) şeklinde kısaltılarak adlandırma yapılmış ve veriler aktarılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin özellikleri Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlere ait demografik bilgiler

Demografik özellikler	Katılımcı sayısı (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	32	53,3
Erkek	28	47,7
Yaş		
20-30 yaş	8	13,3
31-40 yaş	27	45
41-50 yaş	20	33,3
51 ve üzeri	5	8,4
Mezuniyet alanı		
Sözel dersler	34	56,6
Sayısal dersler	18	30
Meslek dersler	8	13,4
Mezuniyet durumu		
Lisans	44	73,3
Lisansüstü	16	26,7
Mesleki kıdem		
1-5 yıl	9	15
6-10 yıl	9	15
11-15 yıl	16	26,6
16-20 yıl	18	33,3
21 yıl ve üzeri	8	13,4
Toplam	60	100

Tablo 1'e göre çalışmada yer alan katılımcılardan cinsiyet değişkenine göre en fazla % 53,3 ile kadın katılımcıların olduğu, % 47,7'sinin erkek katılımcıların olduğu görülmekte ve toplamda 60 öğretmenin katılım sağladığı görülmektedir. Yaş değişkeninde en çok katılımcı % 45 ile 31-

40 yaş aralığının da, en düşük ise 51 ve üzeri ile % 8,4 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Mezuniyet alanına göre en fazla katılımcı %56,6'si sözel dersler olduğu, %30'unun sayısal dersler ve % 13,4'ünün ise meslek dersleri öğretmeni olduğu görülmektedir. Mezuniyet durumunda katılımcılar % 73,3'ü lisans, % 26,7'lik kısmı ise lisansüstü mezundur. Mesleki kıdeme göre katılımcılar en fazla % 33,3 ile 16-20 yıl mesleki kıdeme sahip, en az katılımcı ise % 13,4 ile 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahiptir.

Veri toplama aracı ve verilerin toplanması

Araştırmaya ait veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan "Görüşme Formu" ile toplanmıştır. Görüşme Formunda çalışma grubuna "Adalet..... benzer; Çünkü....." sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların ilk boşluğa adalet hakkında metafor yazmaları istenmiştir. Daha sonra "çünkü" ifadesinden sonra gelen boşluğa neden bu metaforu yazdıklarını açıklamaları istenerek, adalet kavramına ilişkin algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, metaforun hangi amaçla ve neye benzetilerek kullanıldığı ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Anadolu lisesinde çalışan öğretmenlerin isim listesi belirlenmiştir. İletişim kurulan öğretmenler de sıra ile diğer öğretmenlere kendi aralarında "Adalet" kavramı hakkında bilgi vererek katılımcılara bu cümlenin kendilerinde oluşan algıları hakkında bir metaforla belirtmeleri istenerek yönlendirme yapılmıştır. Metafor belirlenen kavramı günlük yaşamda anlaşılabilen benzer bir ifade kullanılarak farklı bir terime aktarılarak bu ifadenin uygulanmasıdır (Sackmann, 1989:469). Veri toplama aracının hazırlanma sürecinde metaforların kullanıldığı başka araştırmalar ise (Saban, 2004, 2008, 2009; Türemen ve Döş, 2009; Deniz Çeliker ve Akar, 2010) incelenerek değerlendirilmiştir. Uygulamaya başlamadan önce gerekli yasal izinler ilgili makamlardan alınmıştır. Okul ortamında gerçekleştirilen veri toplama çalışması araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş olup, gönüllülük esasına dayanarak katılımcılara görüşme formlarını cevaplamaları için yeterli süre verilmiştir.

3.4. Verilerin analizi

Araştırmaya katılan 60 öğretmenden toplanan görüşme formlarından geçerli sayılabilecek olan toplam 60 adet form araştırmaya dâhil edilmiştir. Verilerin analizi içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. İçerik analizinde ise birbirine benzeyen verileri belirli temalar etrafında birleştirerek gruplaştırmak, organize etmek ve yorumlamak temel hedef olarak alınmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 270). Çalışma verilerinin analizinde ve yorumlanmasında ise Saban (2009:290)'ın önerdiği 5 aşamalı adlandırma aşaması ele alınarak yapılmıştır. Bu aşamalar şu şekilde; eleme aşaması, kategori geliştirme aşaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları ve verilerin bilgisayar ortamına aktarılması aşamaları takip edilmiştir.

Adlandırma aşaması

Çalışmada toplanan tüm formlarda üretilen metaforlar listelenmiştir. Toplamda 60 metafor üretildiği saptanmıştır. Toplanan her form tek tek numara verilerek adlandırılmıştır. Çünkü araştırmada doğrudan alıntı örnekleri alınarak yapılmıştır. Örneğin EÖ1; erkek öğretmenini temsil ederken; KÖ1; ise kadın öğretmenini temsil etmektedir.

Eleme aşaması

Çalışmada metaforlar listelenmiş arasında geçersiz olarak görülen formlar elenerek araştırma dışı bırakılmıştır. Toplanan formlarda üretilen 65 metafordan 5 tanesi çalışmadan çıkarılarak 60 metaforla çalışma sürdürülmüştür. Çalışmadan çıkarılan 5 formun 3 tanesi demografik özellikleri, diğer 2 tanesi ise metafor kısmını yazıp gerekçe kısmını yazmadığı için çalışmadan çıkarılmıştır.

ve değerlendirmeye alınmamıştır. Daha sonra, metaforlar en sık tekrarlanma durumuna göre sıraya dizilmiştir ve her metaforu temsil eden katılımcı görüşlerinden birer örnek metafor ifadesi seçilmiştir.

Kategori geliştirme aşaması

Bu aşamada, metaforlardan daha çok metaforu açıklayan gerekçe dikkate alınmıştır. Bunun nedeni ise anlatılmak istenen düşüncenin metafordan sonra gelen “çünkü” kısmında yer almış olmasıdır. Anadolu liselerinde çalışan öğretmenlerin “adalet” kavramı için 52 tane metafor oluşturdukları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar 6 kategori altında toplanmıştır. Bunlar; doğanın parçası olarak adalet, cezalandırma aracı olarak adalet, değerlendirme aracı olarak adalet, zorunluluk olarak adalet, yol gösterici olarak adalet, aile olarak adalet olarak belirlenmiştir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları

Veri analizi sürecinde araştırmacılar ve bir uzman tarafından Saban'ın (2009:290) önerdiği adlandırma, tasnifleme, kategorileştirme, verileri bilgisayara işleme aşamaları sırası ile uygulanmıştır. Bu tür nitel araştırmalarda geçerliğin en önemli ölçütleri arasında toplanan verilerin araştırmacı tarafından ayrıntılı olarak raporlanması ve araştırmacının sonuçlara ulaşma aşamalarındaki çalışmalar yer almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013:288). Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için hukuk alanında uzman görüşüne başvurulmuştur. Buna göre adalet üzerine yapılan metaforlar ve gerekçeleri ile bu metaforlar üzerine geliştirilen kategoriler uzman kişiye sunulmuştur. Uzman kişiden bu verileri kullanarak hiçbir metaforu dışarıda bırakmadan uygun kategorilere eşleştirme yapması istenmiştir. Araştırmacının yaptığı eşleştirme ile uzmanın yaptığı eşleştirme karşılaştırılmış Miles ve Huberman (1994:64)'in kullandığı formüle uygulanarak (Güvenirlilik = Görüş birliği / Görüş birliği + Görüş Ayrılığı x 100) hesaplama yapılmıştır. Bu yapılan hesaplama göre Saban (2008:464)'nin belirttiği gibi araştırmacı ile uzman görüşü arasındaki değerlendirilmenin %90 ve üzerinde benzer olması durumlarında güvenirliliğin sağlandığını ifade etmiştir. Bu araştırmada formül kullanılarak yapılan güvenirlilik hesaplamasında eğitim yönetimi ve denetimi uzmanı, “adalet” kavramı için 6 metaforu araştırmacının yaptığından farklı kategoriye yerleştirip ilişkilendirmiştir. Bu durumda, “Güvenirlilik = Görüş birliği / Görüş birliği + Görüş ayrılığı” hesabı dikkate alınarak adalet; Güvenirlilik = 60 / (60+6) = 0.90 olarak hesaplanmıştır. Bu oranlar dikkate alındığında çalışmanın güvenilir olduğu sonucuna ulaşılabilir. Ayrıca bu çalışmada öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar ile gerekçeleri arasındaki anlamsal tutarlılığına bakılmış araştırmada veri toplama ve analiz sürecinin araştırmanın geçerliliğini artırmak için uygun bir şekilde betimlenmeye ve örneklerle bulgular desteklenmeye çalışılmıştır. Merriam (2013)'a göre benzerliği sağlamak amacı ile yapılan zengin ve yoğun betimlemeler yapmanın araştırmanın dış geçerliliğini sağlamada oldukça önemli olduğunu belirtmiştir.

Verilerin bilgisayar ortamına aktarılması

Çalışmanın bu bölümünde öğretmenlerden yazılı olarak elde edilen 60 görüşme formu bilgisayar ortamına tek tek aktarılmıştır. Adalet kavramına ilişkin 52 farklı metafor olmak üzere bütün üretilen metaforlar tekrar edilme sıklığına göre sıraya dizilmiş; frekansları ve yüzdeleri hesaplanarak tablolar halinde bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

4. Bulgular

4.1. Adalet kavramına ilişkin üretilen metaforlar

Öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemek amacı ile araştırma formunda yer alan ilk cümle “Adalet gibidir/benzer. Çünkü “.....” biçimindedir” şeklindedir. Bu soruya yanıt olarak öğretmenler 52 tane farklı metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan 46 tanesi bir kez ifade edilirken; 7 tanesi ise birden fazla ifade edilmiştir.

Tablo 2’de öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar ifade edilme sıklığına ve yüzdesine göre yer almaktadır.

Tablo 2. Adalet kavramına ilişkin üretilen metaforlara yönelik bulgular

Sıra No	Metafor	f	%	Sıra No	Metafor	f	%
1	Terazi	3	5	27	Cep telefonu	1	1,6
2	Güneş	2	3,3	28	Evlilik	1	1,6
3	Su	2	3,3	29	Ev	1	1,6
4	Hava	2	3,3	30	Anka kuşu	1	1,6
5	Anne	2	3,3	31	Aslan	1	1,6
6	Aile	2	3,3	32	Bıçak	1	1,6
7	Eşitlik	2	3,3	33	Toplumun temeli	1	1,6
8	Yapıştırıcı	1	1,6	34	İnsan	1	1,6
9	Ok	1	1,6	35	İğne	1	1,6
10	Altın	1	1,6	36	Demokrasi	1	1,6
11	Yelken	1	1,6	37	Kural	1	1,6
12	Tuz	1	1,6	38	Bilgisayar	1	1,6
13	Namus	1	1,6	39	Çiçek	1	1,6
14	Yağmur	1	1,6	40	Cellat	1	1,6
15	Vicdan	1	1,6	41	Kardeş	1	1,6
16	Gıda	1	1,6	42	Hâkim	1	1,6
17	Dost	1	1,6	43	Okul	1	1,6
18	Kuşlar	1	1,6	44	Öğretmen	1	1,6
19	İskelet	1	1,6	45	Elmas	1	1,6
20	Mal	1	1,6	46	Sacayağı	1	1,6
21	Kalbe	1	1,6	47	Kum	1	1,6
22	Lamba	1	1,6	48	Kaplan	1	1,6
23	Çark	1	1,6	49	Baba	1	1,6
24	Toplum	1	1,6	50	Ayna	1	1,6
25	Yemek	1	1,6	51	Matematik	1	1,6
26	Nefes almak	1	1,6	52	Tanrı	1	1,6
				Toplam		60	100

Tablo 2’ye göre öğretmenlerin ürettikleri metaforların frekans aralıkları 1 ile 3 arasında değişmektedir. Araştırmaya dâhil edilen kişi sayısı 60 olduğu için yüzdeler dilim alınırken frekans ve yüzdelere sayısal olarak aynı olduğu görülmektedir. Metaforlar incelendiğinde en sık tekrarlanan metaforun “terazi” (f=3) metaforu olduğu görülmektedir. Bu metaforu sırasıyla “anne” (f=2), “Güneş” (f=2), “hava” (f=2), “su” (f=2), “aile” (f=2) ve “eşitlik” (f=2) metaforları izlemektedir. 45 metaforun ise yalnızca birer kez tekrarlandığı görülmüştür. En sık tekrarlanan metaforlar incelendiğinde günlük yaşantımızla ilişkilendirilebilen oldukça açık ifadeler ile kurulan metaforlar olduğu görülmekte ve bu metaforların adaletin olumlu yönlerine vurgu yaptığı söylenebilmektedir. Bununla birlikte elde edilen verilere göre öğretmenlerin ürettiği metaforların gerekçeleri içerik analizi yöntemi ile değerlendirildiğinde metaforların olumlu ve olumsuz olmak üzere iki kategori altında toplandığı görülmüş, olumlu kullanılan metaforların daha ağırlıkta olduğu

gözlemlenmiştir. Tablo 3'te metaforlar olumlu ve olumsuz yönleriyle açıklanmıştır.

Tablo 3. Adalet kavramına ilişkin üretilen metaforların olumlu ve olumsuz olarak değerlendirilmesine yönelik bulgular

Kategori-ler	Metaforlar	Metafor sayısı (n)	Metafor frekansı (f)	Yüzde değeri (%)
Olumlu algılar	Terazi(3), anne(2), Güneş(2), su(2), aile(2), eşitlik(2), hava(2), baba(1), ayna(1), matematik(1), Tanrı(1), yapıştırıcı(1), altın(1), namus(1), yağmur(1), vicdan(1), gıda(1), dost(1), kardeş(1), sacayağı(1), iskelet(1), mal(1), kalp(1), lamba(1), toplum(1), insan(1), çark(1), çiçek(1), demokrasi(1), kural(1), bilgisayar(1), okul(1), öğretmen(1), kum(1), elmas(1), kuş(1), evlilik(1), ev(1), kum(1), mal(1), cep telefonu(1), toplumun temeli(1).	42	50	80,7
Olumsuz algılar	Yelken(1), tuz(1), ok(1), iğne(1), cellat(1), hâkim(1), Kaplan(1), Anka kuşu(1), bıçak(1), Aslan(1).	10	10	19,3
Toplam		52	60	100

Tablo 3'te görüldüğü üzere üretilen 52 metaforun 42 (% 80,7) olumlu, 10'u (%19,3) olumsuz olarak algılanmıştır. En sık tekrar edilen olumlu metaforlar “terazi, anne, Güneş, su, hava, aile, eşitlik” metaforlarıdır. Gerekçeler incelendiğinde “terazi” metaforuyla; adaleti teraziye benzetererek terazinin keferleri gibi herkese dengeli ve eşit şekilde davranılması gerektiği ve bu durumun okul ortamında öğretmenler arasında olumlu bir etkileşim sağlamakta olduğu bu adil davranışların öğretmen performansını artırdığı düşünülmektedir. İlgili alan yazın incelendiğinde ise adalet, eşitlik, özgürlük, insan haklarına saygı gibi bir toplumu oluşturan demokratik değerlerin hâkim olduğu örgütlerde hoşgörü, düşüncelerini ifade etme, örgütte bireyler arasında adaletli davranma olması gereken durumlar olarak kabul edilmekte ve bu durumun örgütte çoğulculuğu temsil ettiği belirtilmektedir (Kıncal ve Işık, 2003; Kışlalı, 1994; Tanilli, 1995; Yeşil, 2002). “Anne” metaforuyla adaletin anne gibi vazgeçilmez olduğu, yaşamsal öneme sahip olduğu vurgulanırken; “Güneş” metaforuyla Güneşin tüm dünyayı kapsadığı gibi adaletin de tüm hayatımızı kapsadığı, nasıl güneşsiz bir hayat düşünemiyorsak adaletsiz bir yaşamda düşünülemez olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte “su” ve “hava” metaforlarıyla adaleti, su ve hava kadar vazgeçilmez olduğu ve bunların yaşam kaynağımız olduğu; “aile” metaforuyla, adaletin aile gibi kutsal olduğu korunması gerektiği vurgulanırken; “eşitlik” metaforuyla, adaletin eşitlik, hiç kimseyi birbirinden üstün görmeme ve toplumda dengeyi sağlayan unsur olduğu gibi görüşler ifade edilmiştir. Görüldüğü gibi adaletle ilişkin metaforik algıların ve bu metaforları açıklayan gerekçelerin araştırmaya katılan öğretmenler tarafından oldukça olumlu algılandığı söylenebilir. Bunun nedeni ise öğretmenlerin adalet kavramının önemi konusunda bilinçli oldukları toplum içinde ve okul ortamında adaletin sağlanmasının çağdaş bir toplumun oluşturulmasının temelini oluşturduğunu özellikle öğretmenler adaleti eşitlikle özdeşleştirerek birbirleri ve öğrencileri arasında ayırım gözetmeden olumlu bir çalışma ortamının sağlandığı ve bu durumda öğretmenlerin motivasyonlarını ve performanslarını etkilediği düşünülmektedir.

4.2. Adalet kavramına ilişkin üretilen metaforların yer aldığı kategoriler

Öğretmenlerin adalet kavramına yönelik olarak geliştirdikleri metaforlar incelendiğinde bu metaforların benzer özellikler taşıması nedeniyle 6 kategori altında toplandığı görülmektedir.

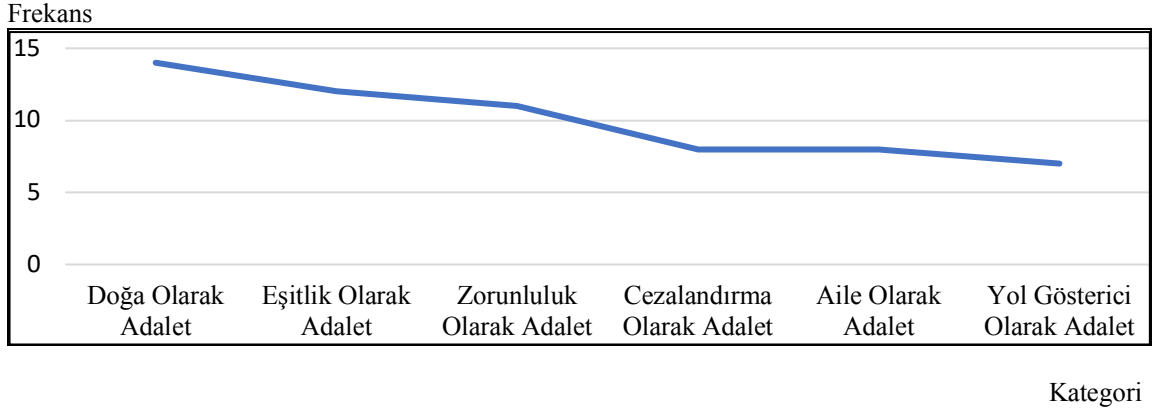
Bunlar; doğanın parçası olarak adalet, cezalandırma aracı olarak adalet, zorunluluk olarak adalet, eşitlik olarak adalet, yol gösterici olarak, aile olarak adalet biçiminde ifade edilebilir. Tablo 4'te bu kategoriler, temsil ettikleri metaforlarla ilişkilendirilerek sunulmuştur. Ayrıca katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır.

Tablo 4. Adalet kavramına ilişkin üretilen metaforların kategorilerinin frekans (f) ve yüzde (%) değerleri

Kategoriler	Metaforlar	Metafor Sayısı (n)	Metafor Frekansı (f)	Yüzde Değeri (%)
Doğanın parçası olarak adalet	Güneş(2), su(2), hava(2), yağmur(1),kuş(1),çiçek(1), kum(1), çiçek(1), elmas(1), Anka kuşu(1), insan(1).	11	14	23,3
Eşitlik olarak adalet	Terazi(3),eşitlik(2),sacayağı(1), demokrasi(1), vicdan(1), matematik(1), bilgisayar(1), çark(1), kural(1).	9	12	20
Zorunluluk olarak adalet	Gıda(1),altın(1),namus(1), iskelet(1),kalp(1),nefes(1), mal(1), toplumun temel(1), yemek(1), cep telefonu(1) dost(1),	11	11	18,3
Cezalandırma aracı olarak adalet	Cellat(1), iğne(1), tuz(1), hâkim(1), kaplan(1), aslan(1), Tanrı(1), bıçak(1).	8	8	13,3
Aile olarak adalet	Anne(2), aile(2), baba(1), kardeş(1), ev(1), evlilik(1).	6	8	13,3
Yol gösterici olarak adalet	Ayna(1),öğretmen(1),okul(1), ok(1), yelken(1), lamba(1), yapıştırıcı(1).	7	7	11,6
Toplam		52	60	100

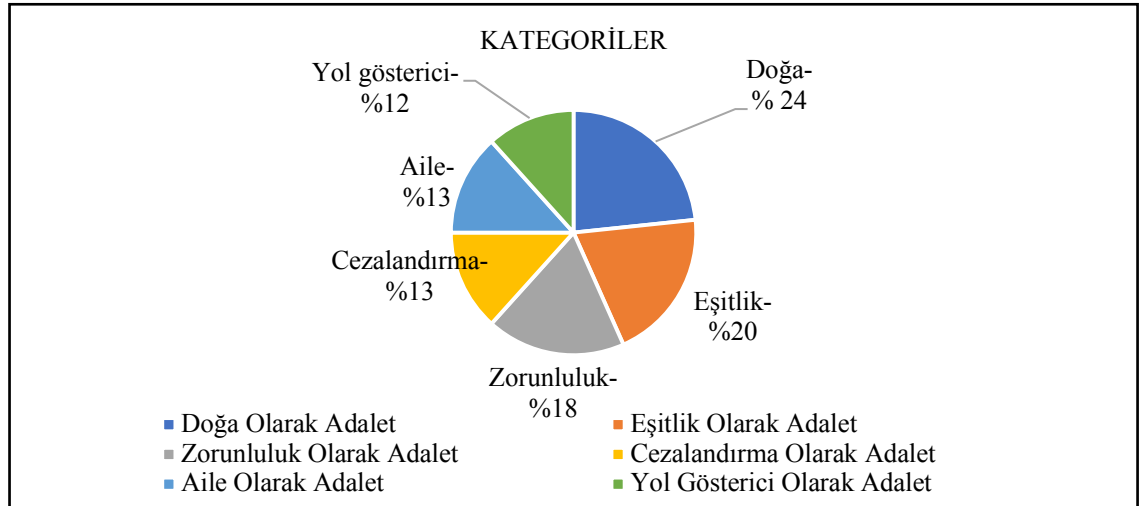
Tablo 4 incelendiğinde toplamda 52 farklı metafor olduğu görülmektedir. Katılımcılar tarafından en fazla ifade edilen kategorinin *doğanın parçası olarak adalet* ($f=14$), olduğu görülmektedir. Bu kategoriyi metaforların sıklık derecesine göre sırasıyla *eşitlik olarak adalet terazi* ($f=12$), *zorunluluk olarak adalet* ($f=11$), *cezalandırma aracı olarak adalet* ($f=8$), *yol gösterici olarak adalet* ($f=7$) ve *aile olarak adalet* ($f=8$) kategorileri takip etmektedir. Katılımcıların en fazla ifade ettikleri kategori *doğanın parçası olarak adalet* metaforu olması katılımcıların adaleti yaşantımızda doğanın vazgeçilmez araçları ile ilişkilendirdikleri, hayatımızın sürdürülmesi için eksikliğinde yaşayamayacağımız bu önemli araçları, adalet ile benzeştirerek canlı varlık atıfları yaptıkları görülmüş, adaletin önemine bu şekilde vurgu yaptıkları görülmüştür. Öğretmenlerin adalet kavramına ait görüşlerinin kategorilere ayrılarak frekans ve yüzdeleri aşağıdaki grafiklerde sayısal veriler kullanılarak gösterilmiştir.

Şekil 1. Kategorilerin frekans değerleri

Şekil 1 incelendiğinde üretilen 52 farklı metafor incelenerek en fazla ifade edilen kategori ile en düşük ifade edilen kategori arasındaki frekanslar gösterilmiştir.

Şekil 2. Kategorilerin frekans yüzdeleri

Şekil 2 incelendiğinde ise üretilen metaforların kategoriler içerisindeki yüzdeleri dağılımı görülmektedir. "Doğa olarak adalet" kategorisinin % 24, "Eşitlik olarak adalet" kategorisinin % 20, "zorunluluk olarak adalet" kategorisinin % 18, "Cezalandırma olarak adalet" kategorisinin % 13, "aile olarak adalet" kategorisinin % 13 ve "yol gösterici olarak adalet" kategorisinin % 12 olduğu tespit edilmiştir. Bu kategorilerin oluşturduğu metaforlar ve öğretmenlerin görüşleri doğrudan alıntılarla aşağıda verilmiştir.

Doğanın parçası olarak adalet

Araştırmada 60 geçerli metafordan öğretmenlerin doğayı oluşturan ana unsurlardan oluşan 14 benzer ifade ile ürettiği metaforların, bu çalışma grubundan elde edilen metaforlardan % 24'lik kısmına denk geldiği görülmektedir. Katılımcılar adaleti "doğanın parçası" olarak betimlemiş ve kurduğu açıklamalarla da *doğanın parçası olarak adalet* kategorisi içerisine alınmıştır. Buna göre "su", "Güneş" ve "hava" bu kategoride en fazla frekans değerine sahip metaforlar olup "yağmur", "kuş", "çiçek", "kum", "çiçek", "elmas", "Anka kuşu", "insan" bu kategoride en çok dikkat çeken

metaforlar olmuştur. Yapılan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaleti doğadaki unsurlarla eşleştirdikleri ve doğayı oluşturan bu önemli unsurların bilimsel olarak doğanın temel taşlarını oluşturan özellikler olması doğrultusunda, adaleti de insanlığın var olduğu yerde temel ihtiyaç bilmesi, gerçek demokratik bir ortamın oluşmasını sağlayan unsur olması, doğadaki canlı varlıklarla ilişkilendirerek daha anlaşılır şekilde ifade ettikleri görülmüştür. Güven ve Soydaş (2012), çalışmasındaki "hukuk - yasa" ve "günlük yaşam" gibi kategorileriyle açıkladığı adalet kavramının bu çalışma ile örtüştüğü ve benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Doğanın parçası olarak adalet kategorisini temsil eden katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet güneş gibidir. Çünkü yaşama ışık tutar.” EÖ5

“Adalet güneş gibidir. Çünkü varlığı ile tüm dünyayı aydınlatır.” EÖ22

“Adalet su gibidir. Çünkü susuz hayat yoktur.” KÖ6

“Adalet su gibidir. Çünkü su akar yolunu bulur.” EÖ10

“Adalet hava gibidir. Çünkü topluma nefes aldırır.” EÖ7

“Adalet hava gibidir. Çünkü tüm insanlığın ihtiyacı vardır.” EÖ24

Eşitlik olarak adalet

Araştırmada 60 geçerli metafordan öğretmenlerin adaleti "eşitlik imgesi" ile bağdaştırılabilecek 12 benzer ifade ile ürettiği metaforların, bu çalışma grubundan elde edilen metaforlardan % 20' lik kısmına denk geldiği görülmektedir. Katılımcılar adaleti eşitlik ilkesini temsil eden betimlemeler yapmış ve kurduğu açıklamalarla da *eşitlik olarak adalet* kategorisi içerisine alınmıştır. Buna göre "Terazi", "Eşitlik", "Demokrasi", "Sacayağı", "Matematik", "Vicdan", "Bilgisayar", "Çark" ve "Kural" bu kategoride en çok dikkat çeken metaforlardır. Yapılan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaletin eşitliğine, paylaşımına ve kişiler arasındaki dağıtımına adalet ile eşleştirdikleri görülmüş toplumda ya da kurumlarda ihmal edilmeyecek kavramlar olup toplumun düzeni, gelişimi ve yeni nesillerin eğitimi bu kavramların sağlıklı bir şekilde uygulanması ile mümkün olacağı şeklinde ifade ettikleri görülmüştür. Eşitliğin kişiye veya zümreye göre sağlanması değil toplumda bulunan herkese uygulanması algısı eğitim kurumlarına da yansımış, öğretmenlerin bu durumu yaşayarak ve sınıf ortamında öğrencilerine yaşatarak toplumda vazgeçilmez ve herkesin eşit olarak görülmek istediği bir toplumun oluşturulması hususunda gayret gösterdikleri düşünülmektedir. Buna göre Moller, (2006:57) eğitim örgütlerinin amacını kendini gelişen zamana karşı geliştiren, aynı olmayan düşünceleri saygıyla karşılayan, haksızlıklar karşısında dik durabilen ve doğru olanı her ortamda savunabilen, toplum kurallarına duyarlı, adalet ve eşitliği benimsemiş, özgürlüğüne düşkün bireyler yetiştirmektir, şeklinde belirterek bu görüşü desteklemektedir. Eşitlik olarak adalet kategorisini temsil eden katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet sacayağı gibidir. Çünkü adalet olmazsa toplum dengede durmaz.” KÖ30

“Adalet bilgisayar gibidir. Çünkü yanlış bilgiyi kabul etmez hata verir.” KÖ24

“Adalet kural gibidir. Çünkü kuralsız adalet olmaz.” EÖ26

“Adalet demokrasi gibidir. Çünkü adalet gibi herkesi kaplar.” EÖ25

“Adalet eşitlik gibidir. Çünkü her şeyi dengede tutar.” KÖ22

“Adalet terazi gibidir. Çünkü herkesin hakkını eşitçe paylaşır.” KÖ20

"Adalet çark gibidir. Çünkü dönmezse sistemi bozar." KÖ14

Zorunluluk olarak adalet

Araştırmada 60 geçerli metafordan öğretmenlerin adaleti olması gereken zorunlu dediğimiz kavramlarla bağdaştırılabilecek 11 benzer ifade ile ürettiği metaforların, bu çalışma grubundan elde edilen metaforlardan % 18,3'lük kısmına denk geldiği görülmektedir. Katılımcılar adaleti yaşamsal zorunluluk olarak temsil eden betimlemeler yapmış ve kurduğu açıklamalarla da *zorunluluk olarak adalet* kategorisi içerisine alınmıştır. Buna göre "İnsan", "kural", "hak", "gıda", "dost", "altın", "namus", "mal", "iskelet", "kalp", "nefes", "toplumun temeli", "yemek", "cep telefonu" bu kategoride en çok dikkat çeken metaforlardır. Yapılan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaleti yaşamla ilişkilendirdikleri her zaman zorunlu olan yaşamsal ihtiyaçlara vurgu yaparak, hayatın idamesinde önemli bir araç olarak gördükleri, yaşantılarında sağladığı fayda ve kişinin hayatında olmazsa olmaz denilen özellikte, insanların temel ihtiyaçlarını sağlayan betimlemelerle eşleştirdikleri görülmüştür. Buna göre altın; bütün toplumlarda değişmeyen, maddi bir değeri ve karşılığı olan evrensel bir sembol, namus; insan olmanın gerekleri sayılan ve yine bütün toplumlarda saygın, gururlu ve o toplumda yer edinmiş insanların zorunlu özellikleri arasında yer alan, bazı toplumlarda tam tersi düşünüldüğünde ölüm sebebi olarak görülen bir kavramdır, kalp; bilimsel olarak bir canlı vücudunda kalbin çalışması ile yaşamın başladığı durması ile yaşamın sonlandığı bilinmekte, en küçük bir rahatsızlıkta yaşam kalitesini düşüren insanların varlığı ile özdeşleşmiş bir organdır. Görüldüğü gibi öğretmenlerin adalet ile eşleştirdikleri kavramlar oldukça güçlü ve adaletin önemini en güzel şekilde vurgulayacak kavramlar olarak nitelendirilebilir. Buna göre Doğan (2007:231), bir toplumda adalet, eşitlik, özgürlük, insana saygı, dürüstlük, çalışkanlık gibi toplumu oluşturan evrensel kuralların tüm bireyler için aynı öneme sahip olduğunu ifade etmekte olup bu evrensel kuralların, insanlar tarafından sahip çıkılması, insanlığın korunması ve toplum içerisinde değer bulması için zorunlu olan ayrıca yaşantılarının her döneminde sahip çıkılarak uygulanması yönünde sorumlulukları olduğu düşünülmektedir. Zorunluluk olarak adalet kategorisini temsil eden katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

"Adalet yemek gibidir. Çünkü bütün insanlığın ihtiyacıdır." KÖ16

"Adalet kalbe benzer. Çünkü çalışmadığında hayatı bitirir." EÖ14

"Adalet iskelet gibidir. Çünkü toplumu ayakta tutar." EÖ13

"Adalet gıda gibidir. Çünkü olmadığında insanlık sıkıntıya girer." KÖ11

"Adalet cep telefonu gibidir. Çünkü herkesin her an ihtiyacı olabilir." EÖ16

"Adalet toplumun temeli gibidir. Çünkü temeli çürük olan bina çöker." EÖ21

"Adalet namus gibidir. Çünkü yokluğu insanlıktan çıkarır." KÖ7

"Adalet sahip olduğumuz mal gibidir. Çünkü koruyamazsak kaybederiz." KÖ13

Cezalandırma aracı olarak adalet

Araştırmada 60 geçerli metafordan öğretmenlerin adaleti cezalandırma araçları ile ilişki kurabileceğimiz 8 benzer ifade ile ürettiği metaforların, bu çalışma grubundan elde edilen metaforlardan % 13,3'lük kısmına denk geldiği görülmektedir. Katılımcılar adaleti cezalandırma araçlarını temsil eden betimlemeler yapmış ve kurduğu açıklamalarla da *cezalandırma aracı olarak adalet* kategorisi içerisine alınmıştır. Buna göre "Cellat", "iğne", "tuz", "hâkim", "kaplan", "aslan", "Tanrı", "bıçak", bu kategoride en çok dikkat çeken metaforlardır. Yapılan metaforlar

incelendiğinde katılımcıların adaleti cezalandıran, davranışları yargılayan, özgürlükleri kısıtlayan, insanlar üzerinde gerginlik oluşturan, suçluların cezasını bulduğu bir araç olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır. Örneğin adalet kavramının iğneye benzetilmesi, iğne battığı zaman insanın canını yakar, acı verir. Bu benzetme ile suçlu olan kişiyi iğne batan kişiye benzettiği ve yaptığı yanlış davranış karşısında bu şekilde cezalandırıldığı ifade edilmekte, hakim; toplumda karşılaşılan haksızlıklara, can, mal ve kişilik haklarına karşı yapılan usulsüzlüklere karşı gerekli yasa ve kurallar çerçevesinde cezasını vermekte ve toplumda yanlış davranışların cezasız olamayacağını göstermektedir, cellat; toplumda cezası verilmiş kişilerin eninde sonunda karşılarında bulacakları acımasız ve merhametsiz bir sembol olarak bilinmekte özellikle anlatılan hikayelerde sevilmeyen mutsuz sonların temsilcisi olarak görülmektedir. Benzetilen bu metafor örneklerinin öğretmenler arasında adaleti "cezalandırma aracı" olarak gördükleri şeklinde yorum yapılabilir. Cezalandırma aracı olarak adalet kategorisini temsil eden katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

"Adalet Tanrı gibidir. Çünkü istediğini affeder." EÖ2

"Adalet aslan gibidir. Çünkü haksızlığa tahammül edemez." EÖ19

"Adalet cellat gibidir. Çünkü görevi yanlış yapanın boynunu vurmaktır." KÖ26

"Adalet hâkim gibidir. Çünkü yanlışta hükmünü verir." EÖ27

"Adalet kaplana benzer. Çünkü hata yapan pençesine düşer." KÖ32

Aile olarak adalet

Araştırmada 60 geçerli metafordan öğretmenlerin adaleti "hayatın parçası" olan aile kavramlarıyla bütünleştirebileceğimiz ifadelerle ilişki kurabileceğimiz 8 benzer ifade kullanılmış ve bu çalışma grubundan elde edilen metaforlardan % 13,3'lük kısmına denk geldiği görülmektedir. Buna göre "Anne", "aile", "baba", "kardeş", "ev", "evlilik" bu kategoride en çok dikkat çeken metaforlardır. Yapılan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaleti aile ile ilişkilendirdikleri, anne ve babaya benzeterek; toplumda çekirdek ailenin ana üyelerini oluşturan bütün insanlar için paha biçilmez değerde, eksikliklerinde insanların yetim ve öksüz olarak nitelendirildikleri, hayatımızın en değerli varlıklarıdır, evlilik; anne, baba, kardeş gibi doğal üyelerden oluşan ve bir çatı altında yaşayan, toplumumuzda kutsal değerlere sahip ve toplum içerisinde kuruluş aşamasında belirli seramoniler olmadan gerçekleşmeyen doğal bir kurumdur. Her ailenin bir kural ve düzen içinde varlığını devam ettirmesi, bu kurallara bütün aile fertlerinin uyma zorunluluğu olması ile adalet arasında yapılan betimlemeler ailedeki kutsal değerlerle öğretmenler tarafından eşleştirildiği görülmüştür. Buna göre Toomey (2010:33), toplumda insanlar tarafından algılanan adaletin toplumun şekillenmesinde önemli bir rol oynadığını, bu da kişilerin toplumda adaleti benimsemiş ve yaşam biçimine dönüştürmüş olması ile gerekli olabileceğini belirtmiş aynı zamanda adil bir ortamda toplumun mutlu ve huzurlu olabileceği, barış ve adaletin tüm toplumda temin edilmesine de katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Aile olarak adalet kategorisini temsil eden katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

"Adalet kardeş gibidir. Çünkü kardeşler ayırt edilemez." KÖ27

"Adalet aile gibidir. Çünkü adalet sağlanmadığında aile çöker." KÖ10

"Adalet anne gibidir. Çünkü ailedeki dengeyi korur kollar." EÖ8

"Adalet baba gibidir. Çünkü yokluğun da aile parçalamır." EÖ8

"Adalet ev gibidir. Çünkü çatısı altına aldığı herkesi korur." EÖ18

“Adalet evlilik gibidir. Çünkü leke götürmez.” EÖ17

Yol gösterici olarak adalet

Araştırmada 60 geçerli metafordan öğretmenler adaleti "yol gösterici, ışık tutan, iyiye ve doğruya yönlendiren" kavramlarla bütünleştiren ifadelerle ilişki kurabileceğimiz 7 benzer ifade kullanılmış ve bu çalışma grubundan elde edilen metaforlardan % 12'lik kısmına denk geldiği görülmektedir. Buna göre “Ayna”, “öğretmen”, “okul,” “ok”, “yelken”, “lamba,” “yapıştırıcı” bu kategoride en çok dikkat çeken metaforlardır. Yapılan metaforlar incelendiğinde katılımcıların adaleti kişinin hayatına yön vermesiyle dikkat çeken, hak ve kurallar çerçevesinde rehberlik ederek doğruyu gösteren, hayatta karşılaşılabilecek birtakım olumsuzluklara karşı kaynaştırma özelliğine sahip ifadelerle başvurdukları görülmüştür. Ayrıca adaletin doğru yolda eğitici olarak öğrencilerini her daim yönlendiren öğretmen gibi olması; lamba gibi bugüne ve geleceğe ışık tutarak kişinin gelişimini sağlaması; çağdaş bir toplumun olması gereken hedefleri doğrultusunda bir ok gibi dosdoğru yolda ilerlemesi şeklinde öğretmenlerin betimlemeler yaparak adaleti yol gösterici olarak eşleştirdikleri görülmüştür. Senemoğlu (2007:6) insanların anlamlı ve sistemli düşünmesi için toplumda ihtiyaç duyulan kavramların yerli yerinde oturması ve yaşantısında bu kavramları uygulanması için önemli bir faktör olduğunu ifade etmekte, toplumda tam manasıyla anlam bulan bu kavramların hayata geçirilmesi ile toplumun karmaşaya düşmeden gelecek hedeflerine doğru ilerlediği şeklinde düşünülmektedir. Yol gösterici olarak adalet kategorisini temsil eden katılımcı görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir;

“Adalet ayna gibidir. Çünkü size ne yaptığınızı yansıtır.” KÖ2

“Adalet yapıştırıcı gibidir. Çünkü toplum ve adaleti bir arada tutar.” KÖ4

“Adalet ok gibidir. Çünkü rotası bellidir.” EÖ6

“Adalet lamba gibidir. Çünkü varlığı aydınlatır.” EÖ15

“Adalet okul gibidir. Çünkü hep doğruya götürür.” KÖ28

“Adalet öğretmen gibidir. Çünkü öğretmen sınıfta adaletin temsilcisidir.” EÖ28

5. Sonuç ve tartışma

Öğretmenler *adalet* kavramına yönelik 52tane farklı metafor üretmişlerdir. Bu metaforlardan 45 tanesi bir kez ifade edilirken; 7 tanesi birden fazla kez ifade edilmiştir. En sık tekrarlanan metaforun “terazi” (f=3) metaforu olduğu görülmektedir. Bu metaforu sırasıyla “anne” (2), “Güneş” (2), “su” (2), “aile” (2), “eşitlik” (2), “hava” (2) metaforları takip etmektedir. Bununla birlikte metaforlar olumlu ve olumsuz kategoriler altında incelenmiştir. Olumlu metaforlar yaklaşık olarak %80 oranında, olumsuz metaforlar ise %20 oranında ifade edilmiştir. Öğretmenlerin adalet hakkında olumlu düşüncelere sahip oldukları yaptıkları betimlemelerle görülmüş bu betimlemeleri insanların hayatın içinde birebir ihtiyaç duyduğu, yokluğunun bile düşünülemediği varlıklarla eşleştirme yapılarak adaletin yaşantıları için ne denli önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin adaleti paha biçilmez aile, namus, evlilik, anne, baba gibi değerlerimizle benzeştirmeleri toplumumuz için adaletin olmazsa olmaz unsurlar arasında olduğuna vurgu yaptıkları görülmüştür.

Araştırma bulgularına bakıldığında, öğretmenlerin adalet kavramına yönelik metaforik algılarının “doğanın parçası olarak adalet,” “cezalandırma aracı olarak adalet,” “zorunluluk olarak adalet,” “eşitlik olarak adalet, “aile olarak adalet”, “yol gösterici adalet olarak” olmak üzere 6

kategori altında toplandığı görülmektedir. Bu kategorilerden “doğanın parçası olarak adalet” ve “eşitlik olarak adalet” in Güven ve Soydaş'ın (2012), "hukuk-yasa" ve "günlük yaşam" kategorileriyle benzer şekilde ifadeler kullanılarak benzeştiği görülmektedir. Öğretmenlerin metaforik algılarından oluşan doğanın parçası olarak adalet kategorisi üretilen metaforlar arasından birinci sıradadır. Bu kategoride “Güneş,” “su,” “hava,” “yağmur,” “kuş,” “insan” metaforlarının en çok üretilen metaforlar olduğu görülmüştür. Metaforlara ilişkin betimlemeler ve açıklamalara bakıldığında öğretmenlerin adaleti doğayla ilişkilendirdikleri ve bu ilişkilendirilen unsurların bilimsel olarak güneş, hava ve su gibi doğanın temelini oluşturan olmazsa olmazları olarak tanımladıkları ayrıca doğanın kanunu ve düzenini sağlayan önemli araçlar olarak gördükleri de anlaşılmaktadır. Öğretmenler doğanın kanunu betimlemesiyle, adaletin de toplumun düzenini ve yeni yetişecek nesillerinde bu düzen içinde yetişmelerinin bir kanun gibi değerlendirileceğini ve hayati önem taşıdığına vurgu yapmışlardır.

Öğretmenlerin metaforik algılarından oluşan eşitlik olarak adalet kategorisi üretilen metaforlar arasından ikinci sıradadır. Buna göre öğretmenler ürettikleri metaforlarda "terazi", "eşitlik" ve "demokrasi" metaforlarına vurgu yaparak bu metaforların insanlar arasında uyulması gereken zorunluluklar içerisinde olduğunu ve hayatın içinde vazgeçilmez değerlere sahip olduğunu ifade eden betimlemelerle canlandırdıkları görülmüştür. Dolayısıyla öğretmenlerin özellikle "adalet" kavramını "eşitlik" kavramı ile açıklamaya çalıştıkları, okulda ya da toplum içinde adaletin mutlaka sağlanması gerektiği düşüncesinde hemfikir sahibi oldukları şeklinde yorumlanabilir. Adalet kavramı demokratik ve eşit haklara sahip toplumlarda temel vazgeçilmez kavramlar arasında olup (Osler ve Starkey, 1994:355) bu gelişmiş toplumlarda eğitim yolu ile adalet ve eşitliği savunan insanların yetiştirilmesi amaç edinilmiştir (Moller, 2006:59). Öğretmenlerin metaforik algılarından oluşan zorunluluk olarak adalet kategorisi üretilen metaforlar arasından üçüncü sıradadır. Zorunluluk olarak adalet kategorisinde öğretmenlerin adalet kavramını en çok “gıda,” “yemek,” “namus,” “mal,” “kalp,” “nefes,” “iskelet,” “toplumun temeli” “altın,” metaforlarıyla açıkladıkları görülmüştür. Metaforlara ilişkin açıklamalara bakıldığında öğretmenlerin adaleti insan yaşantısında temel ihtiyaçlar olan unsurlarla ilişkilendirdikleri ve bu ilişkilendirilen unsurların da toplumun temelini oluşturan adalet kavramı ile örtüşmekte, adaletin kurallar bütünü olduğu düşünülecek olursa, kuralların toplumda işlenmesiyle kişiye sağladığı fayda ve kişinin hayatına getirdiği düzene atıf yaptıkları görülmüştür. Ayrıca adaletin toplum üzerine yansımalarıyla birlikte insanlar arasındaki mutluluğun ve birbirlerine duydukları güvenin adaletin işe koşulması sonucunda gerçekleşeceğini de dolaylı olarak kullandıkları ifadelerle belirtmişlerdir. Öğretmenlerin metaforik algılarından oluşan cezalandırma olarak adalet kategorisi üretilen metaforlar arasından dördüncü sıradadır.

Cezalandırma aracı olarak adalet kategorisinde öğretmenlerin adalet kavramını en çok "hâkim", "iğne", "cellat", “aslan”, “bıçak” metaforlarıyla açıkladıkları görülmüştür. Metaforlara ilişkin açıklamalara bakıldığında öğretmenlerin adalet kavramını hata yapıldığında ya da kurallara uyulmadığında cezalandıran, davranışları yargılayan, suçluları suçsuzlardan ayıklayan toplum içerisinde kurulan adalet sayesinde insanların birbirlerine adil ve eşit davrandığı bir araç olarak açıklamışlardır. Ayrıca öğretmenler sınıf içerisinde doğru davranışları desteklerken yanlış davranışları ise yeri geldiğinde küçük cezalar vererek tekrarlanmasını engellemeye çalışmaktadır. Sonuç olarak, öğretmenlerin oluşturdukları metaforlar açıklama ve taşıdığı anlam bakımından kategorileştirildiğinde "eşitlik" kavramının baskınlığı bir kez daha ortaya çıkmakta olup bu sonuç ile Dinç ve Üztemur'un (2016:980) çalışma sonuçlarıyla benzeştiği görülmektedir. Öğretmenlerin metaforik algılarından oluşan aile olarak adalet kategorisi de üretilen metaforlar arasından beşinci

sıradadır. Aile olarak adalet kategorisinde öğretmenlerin adalet kavramını en çok "Anne", "baba", "kardeş", "aile", "evlilik" metaforlarıyla açıkladıkları görülmüştür. Metaforlara ilişkin açıklamalara bakıldığında öğretmenlerin adalet kavramını toplumun temelini oluşturan ve toplum içinde kurulmasında idame ettirilmesinde kutsal bir yere sahip olan aile ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Her aile kendi içerisinde bir kural ve düzen içerisinde yaşantısını sürdürür ve aile içerisinde bireyler arasında haksızlık yapılmadan adaletle davranılır fakat tam tersi durumda üyeler arasında adaletsiz davranışlar gözlemlendiğinde aile, aile olmaktan çıkar üyeler birbirlerine düşman olur ve hem aile hem toplum temelden sarsılır.

Sağlam temellerle kurulmayan aile, toplumu da etkiler ve birbirlerine saygısız, hak hukuk bilmeyen insanların yer aldığı bir ortam oluşur. Öğretmenlerin metaforik algılarından oluşan yol gösterici olarak adalet kategorisi üretilen metaforlar arasından altınca sıradadır. Yol gösterici olarak adalet kategorisinde öğretmenlerin adalet kavramını en çok "ayna", "öğretmen", "okul", "ok", "lamba", "yapıştırıcı" metaforlarıyla açıkladıkları görülmüştür. Metaforlara ilişkin açıklamalara bakıldığında öğretmenlerin adalet kavramına önemli anlamlar yükledikleri toplumda adaletin eğitici, yol gösterici, ışık tutan bir rol üstlendiği ifade edilmektedir. Bireylerin yanlış yapmaktan kaçındıkları ve uyum içinde beraber birbirleriyle kaynaşarak adaletin uygulandığı bir toplumda yaşamak istedikleri düşünülmektedir. Tüm bu bilgiler ışığında öğretmenlerin toplumsal açıdan önemli bir yere sahip olan adalet kavramını, toplumda hakkın hukuka uygun olarak ve eşitlik ilkesine uyularak haklıya teslim edilmesi adaletin her alanda var olması gerektiği ifade edilmektedir. Adalet kavramı bireyin yaşantısında her daim yaşam öznesi olarak değerlendirilmeli ve böylece toplumunda temellerinin sağlam olmasını eşitliğin tabandan tavana kadar yayılması gerektiği vurgulanmaktadır. Öğretmenlerin açıkladıkları adalet algısına göre adalet okulda, evde ve toplumda olmazsa olmaz kurallar, değerler, eşitlik ve düzenin bir bütün olarak değerlendirildiği ve böylece bireyin dolayısıyla toplumun mutluluğunu ifade eden bir kavram şeklinde düşündükleri görülmektedir. Böylece adalet toplumda kanunların işleyişinde, cezaların uygulanmasında, gelirlerin paylaşımında ve insan ilişkilerinde anahtar rol oynamakta ve insanların yaşantılarında güvenin, huzurun teminatı olarak görülmektedir.

6. Öneriler

1-Araştırmaya göre, öğretmenler adalet kavramını yüksek düzeyde olumlu olarak algılamışlardır ayrıca bu tür çalışmalar öğrencilere de uygulanarak olumlu algının öğrencilerde de yansımaları sağlanabilir.

2-Katılımcıların bir kısmında oluşan olumsuz algıların önlenmesi için basın, televizyon kullanılarak belirli aralıklarla okullarda eğitimler, seminerler, konferanslar düzenlenebilir.

3-Araştırma deseni nicel araştırma yöntemiyle yapılarak daha çok kişiye ulaşması sağlanabilir.

4-Araştırma nitel bir çalışma olduğu için genelleme yapılamamaktadır. Bu tür araştırmalar diğer kurumlarda da yapılabilir.

Kaynakça

Ada, S. & Ünal, S. (2000). *Sınıf yönetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Matbaa Birimi.

Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri: SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.

Memişoğlu, S.P., Taşkın, S. (2019). Öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(2), 178-201.

- Arnett, R. C. (1999). Metaphorical guidance: administration as building and renovation. *Journal of Educational Administration*, 37(1), 80-89.
- Arslan, M. M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 35(171), 100-108.
- Atalay, İ. (2005). *Örgütsel vatandaşlık ve örgütsel adalet*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, E. & Sulak, S. E. (2015). Sınıf öğretmeni adaylarının “değer” kavramına yönelik metafor algıları (Metaphor Perception Of Prospective Primary School Teachers For “Value” Concept). *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi. DOI: 10.14686/buefad. v4i2. 5000148420. Dergisi (Uluslararası Hakemli Dergi-İnt er National Refereed Journal)*, 4(2), 482-500.
- Aydın, F. & Ünalı, Ü. E. (2010). Coğrafya öğretmen adayıyla “coğrafya” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 600-622.
- Aydın, İ., H. (2006). Bir felsefi metafor “yolda olmak”. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6 (4), 9-22.
- Aydın, M. (2014). *Çağdaş eğitim denetimi (6. Baskı)*. Ankara; Gazi Kitabevi.
- Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar (mecazlar) yardımıyla analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osman-gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Babaoğlu, E., & Ertürk, E. (2013). Öğretmenlerin örgütsel adalet algısı ile örgütsel adanmışlıkları arasındaki ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2), 87-101.
- Bursalıoğlu, Z. (2012). *Okul yönetiminde yeni yapı ve davranış (17. Basım)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693-712.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design choosing among five approaches (2nd Edition)*. California: Sage Publications.
- Çakmak, K.Ö. (2005). *Performans değerlendirme sistemlerinde örgütsel adalet algısı ve bir örnek olay çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, O. T. (2011). *İlköğretim okulu yöneticilerinin ve öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları ile iş doyumları arasındaki ilişki*. Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Çelikten, M. (2006). Eğitim sisteminde kullanılan kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 269-283.
- Danışman, S. A. (2015). Metaforların örgüt ve yönetim araştırmalarındaki yeri: ontolojik, epistemolojik ve metodolojik kabuller ışığında bir değerlendirme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(9), 45-64.
- Deniş Çeliker, H. & Akar, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin doğaya ilişkin metaforları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(2), 101-119.
- Dinç, E. & Üztemur, S. S. (2016). Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin demokratik değer algılarının karikatürler aracılığıyla incelenmesi. *Elementary Education Online*, 15(3), 974-988.
- Doğan, İ. (2007). *Vatandaşlık demokrasi ve insan hakları, (6.Baskı)*. Ankara: Pegem A
- Erdoğan, M. (1993). *Özgürlük adalet refah sosyal ve siyasal teori*. Ankara.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Girmen, P. (2007). *İlköğretim öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları*. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Goldstein, L. B. (2005). Becoming a teacher as a hero's journey: using metaphor in preservice teacher education. *Teacher Education Quarterly*, 32(1), 7-24.

Memişoğlu, S.P., Taşkın, S. (2019). Teachers' metaphorical perceptions about the concept of justice. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(2), 178-201.

- Göçer, A. & Aktürk, Y. (2015). İlk ve ortaokul öğretmenlerinin öğretmen kılavuz kitabına yönelik algıları: metafor analizi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi/International Journal of Turkish Education Sciences*, 2015(4), 186-199.
- Gül, G. (2004). Birey toplum eğitim ve öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 223-236.
- Güven, B., & Soydaş, S. (2012). Öğrencilerin adalet ve hak kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforların hermeneutik yaklaşımla incelenmesi. 21. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, İstanbul*.
- Hayek, F. A. (1995). *Droit, législation et liberté (Vol. 2)*. Presses universitaires de France.
- Ildır, G. (2006). *Hukuka giriş*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- İşbaşı, J. Ö. (2001). Çalışanların yöneticilerine duydukları güvenin ve örgütsel adalete ilişkin algılamalarının vatandaşlık davranışının oluşumundaki rolü. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 51-73.
- İyigün, N.Ö. (2012). Örgütsel Adalet: Kuramsal Bir Yaklaşım. *İstanbul Ticaret*.
- Karaeminoğulları, A. (2006). *Öğretim elemanlarının örgütsel adalet algıları ile sergiledikleri üretkenliğe aykırı davranışlar arasındaki ilişki ve bir araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Karaman, P. (2009). *Örgütsel adalet algısı ile tükenmişlik arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik öğretmenler üzerinde bir uygulama*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Kıncal, R. & Işık, H. (2003). Demokratik eğitim ve demokratik değerler. *Eğitim Araştırmaları*, 3(11), 54-58.
- Kışlalı, A. (1994). *Kemalizm, Laiklik ve Demokrasi (2.Basım)*. Ankara: İmge Kitapevi
- Leavy, A. M., Mcsorley, A. F. & Bote, L. A. (2007). An examination of what metaphor construction reveals about the evolution of pre-service teachers' beliefs about teaching and learning. *Teaching and Teacher Education*, 23(7), 1217-1233. DOI: 10.1016/j.tate.2006.07.016
- Levine, P.M. (2005). Metaphors and images of classrooms. *Kappa Delta Pi Record*, 41(4), 172-175. doi: 10.1080/00228958.2005.10532066
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma. S. Turan (Çev. Ed.)*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis; An expanded sourcebook*. Sage.
- Moller, J. (2006). Democratic schooling in norway: implications for leadership in practice. *Leadership and Policy in Schools*, 5(1), 53-69.
- Namlı, Z. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi. (Ed: R. Sever). Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 351-375.
- Osler, A. & Starkey, H. (1994). Fundamental issues in teacher education for human rights: a european perspective. *Journal of Moral Education*, 23(3), 349-360.
- Önlen, M. (2017). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan sevgi, saygı ve hoşgörü değerlerinin ulusal gazete haberlerine yansımaları*. Tokat: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özdemir, M. (2009). *Lise öğretmenlerinin etik liderlik ve sosyal adalet alguları arasındaki ilişki (İstanbul Avrupa Yakası örneği)*. Yüksek Lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Özkalp, E. & Kirel, Ç. (2013). *Örgütsel davranış, 6. Baskı*. Bursa: Ekin Yayıncılık.
- Patton, M., Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri (Çeviri Editörleri: M. Bütün-S. B. Demir)*. Ankara: Pegem A.
- Rebore, R. W. (2001). *The ethics of educational leadership*. Newjersey: Prentice-Hall Inc.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.

Memişoğlu, S.P., Taşkın, S. (2019). Öğretmenlerin adalet kavramına ilişkin metaforik algıları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 5(2), 178-201.

- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 5(5), 459-496.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. & Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 6 (2), 461-522.
- Sackmann, S. (1989). The role of metaphors in organization transformation. *Human relations*, 42(6), 463-485.
- Sanchez, A., Barreiro, J., M. & Maojo, V. (2000). Desing of virtual reality systems for education: a cognitive approach. *Education and Information Technologies*, 5(4), 345-362.
- Sarı, M., & Sadık, F. (2011). Democracy perceptions of teacher candidates (Çukurova University Sample). *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 67-82.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gönül.
- Serinkan, C., & Erdiş, Y. Ü. (2014). *Dönüşümcü liderlik bağlamında örgütsel vatandaşlık ve örgütsel adalet*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Şenturan, Ş. (2014). *Örnek olaylarla örgütsel davranış*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Tanilli, S. (1995). *Nasıl bir demokrasi istiyoruz?* İstanbul: Cem Yayınevi.
- Taymaz, H. (2013). *Eğitim sisteminde teftiş (İl Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Toomey, R. (2010). Values education, instructional scaffolding and student wellbeing. *In International Research Handbook on Values Education and Student Wellbeing*, 19-36. Springer, Dordrecht.
- Töremen, F. & Döş, İ. (2009). The metaphoric perceptions of primary school teachers on the concept of inspection. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(4), 1999-2012.
- Turhan, M. (2007). Genel ve mesleki lise yöneticilerinin etik liderlik davranışlarının okullardaki sosyal adalet üzerindeki etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, Elazığ. Fırat Üniversitesi, SBE, Kütahya*.
- Tuzcuoğlu, N. (2009). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi. Oktay, A. (Ed.). (1.Baskı)*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Türk Dil Kurumu (2018). *Büyük Türkçe sözlük*. Ankara. Erişim: <http://www.tdk.gov.tr>.
- Wulf, A. & Dudis, P. (2005). Body partitioning in asl metaphorical blends. *Sign Language Studies*, 5 (3), 317-332. DOI: 10.1353/sls.2005.0012.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (9.Genişletilmiş Baskı)*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, S. (2011). İlköğretim okul yöneticileri ve öğretmenlerinin çalıştıkları kuruma yönelik örgütsel metafor algıları (Kastamonu İli Örneği). *Yüksek lisans tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu*.

Extended Abstract in English

People should know how to live in an order to protect their existence in the society, to have personal rights and freedoms and to ensure peace, security and equality and also they should adapt to the rules that are effective in society. The concept of Justice, which organizes people's lives according to their social needs and does not want any discrimination in the fulfillment of their responsibilities against each other, plays an important role in all areas where people are a member of society. Education also aims to bring in individuals who respect the rights and freedoms, who are able to adapt to the needs of the age for society and who avoid violating others' rights. Teachers, administrators, and schools are the most important actors of educational institutions and these educational institutions represent an organizational environment in which education and training are conducted and coordinated relations are experienced.

A fair environment at schools increases the performance and motivation of teachers and, consequently, ensures that qualified students will be trained for society. It is thought that it will be impossible to expect motivation, success, and productivity from teachers in an environment that they perceive injustice. In educational institutions, teachers' perception of Justice is positively influenced by many aspects in the development of the education process and the existence of social values, and therefore it is more important to carry out studies in order to create a positive justice perception and apply it. One of the ways to illustrate and understand the importance of justice concept is seen as metaphors. In the light of all this information, it is thought that it will guide other studies planned to be done in this field by revealing how the concept of justice is perceived by teachers and by embodying the expressions of teachers in how the reflections of this perception will be realized in educational settings. Teachers' perception of justice is seen to be critical not only in the institution but also in the future of education, social progress, and student achievement. Sarı and Sadık (2011:77) states that the most important task of the education is to educate individuals who respect human rights and fundamental freedoms, adopt the concepts of rights and equality, who are aware of their responsibilities in every field that can implement these rules in their lives and who contribute to the development of the contemporary society, as well as respecting the values of society. In addition, the idea that "individuals are treated equally in society", "justice for the development and advancement of society", "justice for all individuals in society" is spreading in all segments of society and it is stated that education policies need to be more focused on the subject of justice around this sensitivity in society.

In this context, The aim of this study is to determine the perceptions of teachers working in Anatolian High School about the concept of justice through metaphors and thus to present a scientific perspective for the review and evaluation of the concept of justice by finding similarities and differences between the actual situation and the perceptions of teachers working in Anatolian High School. In this research, which aims to determine teachers' perceptions of the concept of justice through metaphors, it was carried out using phenomenology from qualitative research patterns. In the research, a snowball sampling method was used for teachers working in Anatolian High Schools in Bolu province in the 2018-2019 academic year, and 60 teachers contributed to the study voluntarily.

When metaphors developed by teachers for the concept of justice are examined, it is observed that these metaphors are grouped under 6 categories because of their similar characteristics. It is seen that these are categorized as justice as part of nature, justice as a means of punishment, justice as an obligation, justice as equality, justice as a guide.

According to this, teachers produced 52 different metaphors for the concept of Justice, 45 of these metaphors were expressed once, while 7 were expressed more than once. The most frequently repeated metaphor is the “Libra” (f=3) metaphor. This metaphor is followed by the metaphors “mother” (2), “Sun” (2), “water” (2), “family” (2), “equality” (2), “air” (2), respectively. In addition to this, metaphors are examined under positive and negative categories. Positive metaphors were expressed at approximately 80% and negative metaphors at 20%. Teachers' matching the concept of justice with things that people need directly, whose absence cannot be considered, shows how important it is for their lives. In addition, it has been observed that teachers' analogy of justice with our values such as priceless family, honor, marriage, mother, and father is among the indispensable elements of justice for our society. In the study, it was observed that teachers' metaphorical perceptions of the concept of justice were shaped as “justice as a part of nature”, “justice as a means of punishment”, “justice as a necessity”, “justice as equality”, “justice as a guide” and “justice as a part of nature.” It is observed that “justice as part of nature” and “justice as equality” categories are expressed in a similar way to categories of Güven and Soydaş (2012) “law-legislation” and “daily life”. As part of the nature of metaphorical perceptions of teachers, the Justice Category ranks first among the metaphors produced. In this category, “sun,” “water,” “air,” “rain,” “bird,” “human” metaphors are the most produced metaphors. In the light of all this information, it is stated that the concept of Justice, which has social importance, is delivering the right to the rightful in accordance with the law and the principle of equality in the society and that justice should exist in all areas. The concept of justice should always be evaluated as the main theme of an individual's life and thus it is emphasized that the foundations of society should be so steady that equality can spread bottom-up. According to the teachers' perception of justice, justice is a concept in which the rules, values, equality, and order are evaluated as a whole and thus express the happiness of the individual and society. Justice plays a key role in the functioning of laws in society, in the implementation of punishments, in the sharing of incomes and in human relations, and is seen as a guarantee of trust, peace in the lives of individuals.